

Alojz KLIMO — medzi maľbou a ilustráciou

V obidvoch oblastiach, v maľbe i ilustrácii dosiahol Klimo v slovenskom modernom umení výnimočné postavenie. Ako maliar presadzujúci geometrickú abstrakciu patrí k popredným priekopníckym osobnostiam vedľa Milana Dobeša, či Miloša Urbáska. Vybral sa cestou, ktorá znamenala oficiálne odmietanie a od sedemdesiatych rokov klauzúru jeho tvorby mimo oficiálnu scénu. Aspoň oblasť ilustračnej tvorby mu pôsobila nielen radosť, ale aj odborné uznanie. Veď za túto svoju tvorbu získal početné uznanie, o. i. zápis na čestnú listinu IBBY v roku 1978 a diplom H. Christiana Anderseena. Čím Klimo prečnieval v oblasti ilustračnej tvorby?

Bol to jeho originálny výtvarný prístup k ilustrovaniu detskej knihy. Ako technológiu si zvolil koláž, techniku síce nie novú – používanú v modernom umení od kubizmu, ale u nás používanú len veľmi zriedka. Po prvý raz ju použil v roku 1961 v ilustráciách k leporelu O medovníkovom domčeku.

K ilustrátorskej tvorbe sa však dostal oveľa skôr, v roku 1948 hneď po absolvovaní pražskej UMPR-umky. Bola to knižka K. Bendovej *Čačky-hračky* a odvtedy sa Klimo pravidelne venoval knižnej ilustrácii a dovedna ilustroval vyše šesťdesiat titulov. Už od počiatku smeroval k veľmi zjednodušenej výtvarnej forme, ktorá nesledovala otrocky zobrazovanie detailov. V ilustráciách z raného obdobia, napr. E. Chmelová *Sadaj, slnko, sadaj* (1955), sledoval základnú jednoduchú charakteristiku formy, ktorá sa objavovala v jeho voľnej, najmä grafickej forme, kde dospel k istej forme minimalizmu (Cyklus drevorezov *Čierne na bielom*, 1959).

V práci s kolážou si vypracoval nielen osobitý postup, ale aj svojskú výtvarnú formu.

Klimo veľmi dobre vedel, že žáner ilustrácie má svoje limity v tom, že je závislý od literárnej predlohy a to je základný rozdiel medzi voľnou tvorbou. Napriek tomu odmietal detailizmus. Myslím, že jeho neilustratívny postoj i voľba technológie vyplýva z charakteru voľnej tvorby. Klimo nebol typický kresliar (ako napr. V. Hložník) a preto sa vyhol nástrahám popisnej naratívности. Koláž svojím charakterom zodpovedala možnostiam tvarovej jednoduchosti a hravému procesu v tvorbe. Jeho výtvarný koncept sa líšil od iných ilustrátorov práve preto, že nesledoval detaily a naratívnu stránku, ale pracoval s výtvarnou skratkou a náznakom. Práve tento spôsob môžeme odvodiť od voľnej tvorby, kde bol znak (plocha) základným prvkom obrazu. Aj v ilustrácii používa rôzne štruktúry, rôzne druhy papiera i spôsoby práce s farbou. Pritom má na pamäti detského diváka a často používa jeho optiku vnímania vecí a prostredia.

Charakter tvaru je určený technikou koláže. Používa hrubo nepravidelne rezaný i trhaný papier z ktorého skladá formy len v približných obrysoch. Svoju úlohu tu má aj humorná a groteskná interpretácia, napr. spôsob zvýraznenia očí, končatín... Väčšiu dôležitosť dáva farbe. Farebné škvrny nechá rozpíjať na papieri, čím dosahuje bohaté farebné vrstvenie. Aspekt farebnosti najužšie prepája ilustrácie s voľnou tvorbou. Aj v obrazoch používa spôsob nánášania farby na nenašobované plátno polepené papierom ktorý farbu rozpíja. Pri práci s farbou má najbližšie k Fullovi a možno ho radiť k jeho nasledovníkom. Podobne cíti farbu, využíva jej emotívne vlastnosti, žiarivosť i pôsobivé kontrasty. Ale tam, kde Fulla používal i lineárnu kresbu si Klimo vystačí s nepravidelnosťou farebnej plochy. Prvok až detskej hravosti, ktorý sa v ilustráciách prejavuje, nájdeme aj vo voľnej tvorbe. Prejavuje sa v narábaní

a skladbe geometrických tvarov aj v obrazoch, kde pracuje s variáciami skripturálneho charakteru. Doslova mimoriadne pôsobivý prvok hry nájdeme v objekte, ktorý vytvoril pre EXPO´70 v Oske. Po obvode valca nakomponoval polia s pohyblivými geometrickými útvarmi, s ktorými sa deti hrali. Tu treba pripomenúť, že Klimo vytváral aj drevené hračky pre deti, ktoré zasa boli inšpirované ilustráciami.

Technika koláže, tak ako ju používal Klimo, sa môže zdať, že je svojou podstatou v protiklade ku geometrickej osnove maľby. Používanie trhaných papierov s nerovnými okrajmi zdôrazňuje viac princíp náhodnosti, než stavebnosti. A pritom pri niektorých tituloch je prepojenie nielen v používaní farebnosti, ale aj v skladbe a forme príbuzné. Názorne možno toto previazanie s maľbou nájsť v ilustráciách k leporelu *Beliže mi, beli* (1975). Používa tu prvky, ktoré sa vyskytujú v obrazoch — paralelné farebné plochy, formy redukované na geometrické tvary. Kým v iných tituloch prevláda maliarska zložka, tu sú formálna i farebná zložka vyrovnané. Knižka zaujme aj tým, že sa tu naplno prejavil spomínaný odkaz Ľudovíta Fullu. Prítom sú to ilustrácie, ktoré veľmi jasne deklarujú jeho vzťah k Fullovej tvorbe.

Výstava záslužne pripomína mimoriadne postavenie Alojza Klimu v slovenskom modernom umení aj prostredníctvom niekedy nedocenej ilustrácie kníh pre deti.

Eva Trojanová

